

LBRIS

We know
books

Autor copertă, Arthur Hamuth

Discul solar de la SARMIZEGETUSA REGIA

GEORGE CADAR

ARDAHAL
TEMPLUL LUMINII LUI
ZAMOLXIS

(Despre originea, limba și mitologia
vlaho-daco-geților)

Cuvânt înainte

C. Bălăceanu Stolnici

Prefață

Prof. univ. dr. Doina Cmeciu

- Ediția a 2-a -

PROEMA

2025

© Toate drepturile sunt rezervate autorului. Reproducerea totală sau parțială, sub orice formă, a conținutului acestei lucrări este permisă doar cu acordul prealabil scris, al autorului.

- Gruter, J., *Thesaurus Inscriptionum Antiquarum Totius Orbis Romani*, Heidelberg, 1603
- Huet, Gérard, *Heritage du Langue Sanskrite*, Paris, 1958
- Hure, Charles, *Dictionnaire Universel de L'Écriture Sainte*, Reims, Libraire Francois Godard, 1715
- Iancu, Victor, *Palatalizarea dentalelor în limba română*, Cluj-Napoca, Ed. „Dacia”, 1978
- Iordanes, *De Origine Actibusque Getarum*, <http://www.thelatinlibrary.com/iordanes1.html>
- Kogălniceanu, Mihail, *Histoire de la Dacie, des Valaques Transdanubiens*, Berlin, 1837
- Lajos, Czink, *Valasia*, Budapest, 1890
- Lechner, Karl, *Die Rumunen in Istrien*, Frankfurt, 1883
- Liviu, Titus, *Războaiele romanilor cu Hanibal*, București, Ed. „Minerva”, 1913
- Magnus, Johannes, *Historia de Omnibus Gothorum Suconumque*, Roma, 1554
- Maior, Petru, *Istoria pentru începutul Romanilor în Dacia*, Budapesta și Gherla, Ed. „Societatea Literaria”, 1883
- Malvezin, Pierre, *Des Racines Celtiques*, Paris, Société Philologique Francaise, 1903
- Petri, Vasile, *Scuola Practica*, Năsăud, 1882
- Pîrvan, Vasile, *Getica*, București, Ed. „Meridiane”, 1982
- Pîrvan, Vasile, *Considerațiuni asupra unor nume de rîuri Daco-Scite*, București, Ed. „Cultura Națională”, 1923
- Rădulescu, Mihai, *Civilizația armenilor*, București, Ed. „Sport-turism”, 1983
- Vicaire, Marie-Humbert, *Histoire de Saint Dominique*, Paris, Ed. du Cerf, 1982
- Vitezovje, Pavlo, Ritter, *Stemmatographia sive Armorum Illyricorum Delineato Descriptio et Restitutio*, Viena, 1702
- Vulcanius, Bonaventura, *De Literis et Lingua Getarum sive Gothorum*, 1597
- Worm, Olaus, *Antiquitates Danicae Literatura Runica*, Lexicom Runicum, Binding, 1651

CUPRINS

Prefață	5
Cuvânt-înainte	11
Capitolul I	15
Introducere în înțelesul limbii și începuturilor istoriei strămoșilor poporului român	15
Necesitatea înțelegerii formării numelor. Apariția poreclelor. Onomastica etnică	21
Triburile iafetice și descendenții acestora	25
Despre kimerii sciți, sciții helenici sau greci și sciții sarmați.....	40
Câteva cuvinte despre etnogeneza dacilor.....	49
Goții.....	51
Gepizii	56
Nordicii.....	70
Studiul originii germanilor	76
Despre îmbrăcămintea vlaho-geților și armele lor	101
Locuințele și mijloacele de transport ale sciților și geților.....	103
Clasele sociale la sciți și la geto-daci	115
Ideea de drept la popoarele barbare.....	125
Meșteșugurile și comerțul la popoarele daco-getice.....	132
Caracterele idiomului scito-getic primitiv	144
Originea scrisului runic al daco-geților	151
Câteva considerații asupra aspectului primitiv al Pământului....	168
Despre noțiunea și numele Soarelui, simbol primordial al vlaho-dacilor.....	177
Skalmoskis sau Zamolxis - Inteligentul	190
Zeița Sol sau Luna.....	194
Zeul soarelui la popoarele nordului.....	197
Despre zeitatea feminină a apelor.....	206
Despre importanța și numele primitiv al focului la strămoșii noștri.....	208
Theutha Dea	212
Divinitățile în religia germano-scandinavă	222

Alte surse referitoare la geto-goții.....	224
Locurile sfinte ale scito-geților.....	232
Capitolul II.....	249
Limba Bătrână.....	249
Texte vechi de mii de ani, decriptate cu ajutorul înțelesului Limbii Bătrâne.....	366
Înțelesul tăblițelor de la Tărtăria.....	368
Decriptarea scrierii etrusce de pe piatra de la Cippo Perugino, din Italia.....	370
Concluzii	375
Capitolul III.....	379
Cuvinte din lexicul european ce dovedesc existența unei limbi de legătură, de arhetip, corespondentă Limbii Bătrâne a neamului românesc.....	379
Cuvinte din dialectele limbii române păstrătoare ale elementelor de arhetip, menite a reconstitui Limba Bătrână a poporului român	434
Scurtă introspecție asupra limbii pastorale și a istoriei daco-vlahilor slavizați, trăitori în regiunile montane ale Ucrainei, Poloniei, Slovaciei și Cehiei.....	475
Câteva cuvinte despre limba hitită	489
Considerațiuni asupra textelor plăcuțelor de la Sinaia	498
Anexe.....	507
Plăcuțe din tezaurul de la Sinaia.....	507
Din Maramureșul Dacilor Liberi.....	508
Note biografice.....	517
Bibliografie.....	519
CUPRINS	521

Volum apărut la
Editura „PROEMA“ Baia Mare, 2025
Consilier editorial/ redactor de carte:
Cornelia Peterliceanu

Tiparul executat la
Tipografia PROEMA Notabile Dictu,
Baia Mare, Str. Griviței, nr. 32, jud. Maramureș
Tel mobil: 0727.888702

www.proema.ro, e-mail: ema@proema. editura@proema.ro

1859) m-a inspirat și edificat și pe care am interpretat-o în această operă de cercetare – dezvăluie pasionatului de istorie cronologia și spațialitatea existențială a unui popor făuritor de identitate europeană.

În afara cercetătorilor antici cunoscuți, dintre care aş aminti doar câțiva, ei fiind toți la fel de necesari și de importanți: Herodot, Strabon, Tacit, Berosius, Dion Coccean, Iordanes, Plinius cel Bătrân, Josephus, nu pot să nu amintesc însemnata contribuție a celor mai apropiați timpurilor noastre: Johannes Magnus Olahus, Vulcanius Bonaventura, Carol Lundius, Felix Colson, Carlo Troya, Theodor Mommsen, Michael Ledvich, Maria Gimbutas, Ole Worm ori neprețuții istorici români: Miron Costin, Ion Neculce, Grigore Ureche, Dimitrie Cantemir, Petru Maior, Susana Thorma, Nicolae Densusianu, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Ioan-Aurel Pop. Tuturor le mulțumesc și le aduc omagiul acestei încercări istorice căreia fără modestie pot spune că i-am dedicat o jumătate de veac de călătorie.

Să fie într-un ceas bun pentru redeșteptarea poporului nostru spre trecutul existenței sale și pentru clarificarea atât a originii sale, cât și a limbii sale, o limbă de arhetip care se înrudește cu limba latină, dar se trage din limba sciților. Mai întâi părinții sciți, spune marele istoric Bergmann, apoi copiii geți care-i vor da pe germani și scandinavi. Vlahii, volohii, românii sunt doar onomasticile aceluiași popor, acela al daco-geților, poporul lupilor, LOUHVA în scito-dacă, VALOUHVA, VALAHVA, ALAHVA – copiii lui Dumnezeu.

Capitolul I

Introducere în înțelesul limbii și începuturilor istoriei strămoșilor poporului român

Părăsindu-și leagănul genetic al Africii, populația antică a strămoșilor noștri se îndreaptă spre acea cardinalitate pe care o dă mișcarea astrului călăuzitor dătător de căldură și de hrană, Soarele. Această migrație se presupune că s-a produs ca urmare a unui cataclism care a afectat locurile de obârșie. Sunt timpuri atât de vechi însă, încât o speculație ca cea a prăbușirii Atlantidei, datorată acestui fenomen, nu mi-a fost dat a fi consemnată nici măcar cu aproximație în afara puținelor informații greu de verificat, date de Platon.

Civilizație a Soarelui pe care în permanență l-au divinizat, strămoșii noștri au căutat drumul de naștere al astrului zilei ca pe un drum al Dumnezeului Fericirii, ca pe o casă a Soarelui veșnic răsărind, orientându-se în refugiul lor asemenea părinților bactrilor și hindușilor, spre orient, spre răsărit. Un drum al Soarelui, am putea spune, care se va opri însă în apropierea Himalayei și marilor platouri greu de traversat în acele timpuri. Putem vorbi despre migrația cel mult a unor structuri familiale, ginți sau triburi, căci nu putem afirma că avem de-a face cu un număr mare de oameni, nicidecum cu o populație.

Cauzele migrațiilor acestor triburi sunt multiple și se leagă de necesități naturale ca hrană, animale, pășuni. Este interesant însă a observa direcția mișcării acestora în

LIBRIS We know
 marea Antichitate. Triburile care se trag din familia lui Sem se deplasează de la nord la sud și de la sud la nord, în timp ce neamurile iafetice se mișcă de la vest spre est și, mai târziu, de la Orient spre Occident.

Majoritatea marilor familii ale Antichității purtau numele vechilor patriarhi de dinainte de Potop, consacrați de *Biblie*. Cât privește identitatea daco-geților, pot spune că aparține fără îndoială familiei iafetice prin intermediul părinților sciți, care la acea vreme reprezentau cea mai mare uniune tribală. Statutul social, moral, intelectual și religios al sciților se continuă organic cu cel al geților și sarmaților, al căror statut se repetă în cel al latvilor, germanilor și scandinavilor. În consecință putem spune că geții sunt copiii sciților și părinții lituanienilor, germanilor și scandinavilor.

În analiza acestor aspecte trebuie să avem în vedere că etnogenealogia scitică stă la baza evoluției geților, care poartă caracterele primitiv-identitare ale acestora și îi formează pe germani și scandinavi. În studiul antropologiei și migrației acestor neamuri se ține cont de pertinenta demonstrație bazată pe izvoarele istorice disponibile. De aceea voi începe prin dezvoltarea acelor relații istorice argumentate care se referă la migrația raselor iafetice din Asia în Europa.

Geții sau goții reprezintă tulpina popoarelor germanice și scandinave, vandalice și baltice. Europa trebuie privită ca un cordon ombilical al Asiei în tot ceea ce exprimă evoluția ei istorică, religioasă și dogmatică. Asia înseamnă pământul natalității europene. Toți locuitorii primitivi datorează originea lor popoarelor ce

migrează din nord-vestul sau din sud-vestul Asiei. Primii locuitori ai Europei, populațiile fino-altaice, par a ocupa nord-vestul Asiei înainte de a migra în nord-estul Europei. Acest fapt se petrece cam cu 2500 de ani î.H. Populațiile iafetice sosesc în Europa după cele fino-altaice și sunt reprezentate de ramura kimerilor sau a cimerienilor. Acestea se stabilesc pe continent în intervalul aproximativ cuprins între anii 2000 și 1500 î.H. Ultimii veniți ai rasei iafetice sunt sciții. După cartea Genezei, Iafet este fiul lui Noe, frate cu Sem și Ham. Acesta a avut șapte copii: Gomer, Magog, Madai, Iavan, Tubal, Meșec și Tyras. Unele din aceste onomastici se regăsesc în denumirea veche a unor râuri sau așezări din teritoriile noastre de demult cum este cazul Nistrului care se chema în Antichitate Tyras. Iafet este considerat potrivit tradiției creștine părintele populațiilor europene.

Trebuie să ne imaginăm că acești strămoși ai noștri intră pe un teritoriu înțesat de păduri imense și mustind de mlaștinile rămase de pe urma Potopului. Vorbim despre o lume primitivă și barbară, mult îndepărtată de o condiție istorică dată de o socializare cultivată. O lume în permanentă mișcare, în căutare de hrană și de resurse concurente cu necesitățile acelor vremuri în care nu se distingea decât cardinalitatea Orient – Occident, Răsărit – Apus, naștere și moarte. Acest uzaj al migrației a continuat până la apariția descendenților geto-dacilor: latvii, germanii, dani și suevii. Legătura ombilicală cu aceștia s-a făcut prin intermediul unor populații de sorginte getică numiți vremelnice goți, gepizi, ostrogoți, vizigoți, după cum s-au succedat la administrarea

teritoriilor zonei septentrionale, hiperboreice a Europei, cu centrul în teritoriul intracarpatic.

O seamă de importanți istorici: Strabon, Dio Cassius, Jordanes, Bergmann consideră geții și goții același popor de origine scitică, admitând numele de ostrogoți, adică goții sau geții de răsărit, meridionali, falachii sau felahii orientali sau meridionali sau contrar, vizigoții – adică falachii occidentali sau septentrionali, valahii orientali sau valahii occidentali. Nu se cunoșteau încă, în acel timp, denumirile de goți de nord sau de sud și nici teritorii cu numele de Normandia sau Norvegia.

La respectarea traseului migrației triburilor iafetice de la est la vest trebuie să ținem cont de interferența acestora cu lumea hindușilor pentru a înțelege raporturile și fenomenele transferului de mitologie dinspre zonele asiatice spre cele europene. Astfel vom ține seama de obiceiul hindușilor de a-și stabili oracolul zeilor lor pe muntele sfânt Merou, situat în nord-vestul Țării Brahmanilor. De aici s-a născut mitul indian a lui Outara-Kourous, care a influențat ulterior mitul grec al Olimpului, situat în nordul Eladei, în Hiperboreea Septentrională, plasată de geografi în nordul Traciei. De atunci se poate vorbi de mitul Elynic (*Cântecul Soarelui*) și de cel al Hesperidelor sau al Insulelor Fericirii (*Hesperia*). Primitivii își căutau fericirea migrând de la est spre vest, spre locurile de repausare ale soarelui, purtând cu ei nostalgia miturilor creației regăsite ulterior în legendele creștine despre Paradis, redescoperite și relevate de Sfântul Macarie ori de cei trei scribi: Teophile, Sergiu și Hygin în legendele despre regalitatea sacerdotală a

părintelui Ioan în India, despre Câmpul Nemuririi (*Odains-Akr* în normandă) și despre fiii lui Dumnezeu ai anglo-saxonilor *Neorg-suna-rong*, (însemnând *îngerii*, în anglo-saxonă), dar și relatarea legendei islamice despre profetul Verdoyant (*Khidh'r*, în arabă, *Dăruitorul*) după cum afirmă istoricul F.G.Bergmann în lucrarea sa "Les Getes" 1859.

Din toate timpurile lumea nu a alergat decât după bunăstarea și fericirea existențială concretă. Atât în migrația spre răsărit, cât și dinspre răsărit spre occident, impedimentele care au determinat modificarea traiectoriei triburilor n-au fost decât obstacolele fizice. Dacă luăm exemplul arienilor primitivi, aceștia se opresc în migrația lor spre est la poalele Himalayei, fiind obligați să devieze și, în final, să se stabilească în teritoriul care se chema Pentapotamia, pământul indo-arienilor, în teritoriul actual al Indiei.

O altă formă de modificare a traseului migrației se datorează cursului fluviilor mari. Când vorbim despre deplasarea triburilor sarmato-getice spre Nord, trebuie să amintim că acestea au respectat principalele cursuri de apă ale nordului Europei și Germaniei ancestrale. Popoarele Antichității primitive nu suportau în deplasările lor pasiuni de cucerire (acestea s-au dezvoltat mai târziu), ci doar necesități naturale de a se extinde, operațiuni care se desfășurau succesiv și lent. Migrația dura cel mult un sezon, după care masele de oameni se opreau la o distanță nu exagerată în raport cu punctul de plecare. Aceste noi puncte de sosire alcătuiau forme de staționare în care rămâneau să se stabilească cei foarte

bătrâni și cei foarte tineri, în timp ce toți cei mai în putere o luau în sezonul următor mai departe. În acest fel s-au populat în vechime teritoriile Pământului și s-au format rasele de oameni, marcând istoria Asiei și a Europei în începuturile civilizației umane.

Acele ramuri care s-au desprins din trunchiul primordial, așezându-se în teritoriile de staționare, s-au considerat autohtoni. Răspândirea raselor, după cum spune marele istoric Bergmann, poate fi comparată cu creșterea smochinului indian, a cărui tulpină dezvoltă ramurile orizontale care, coborând pe pământ, își înfig rădăcinile într-o mulțime de direcții, legate totuși de trunchiul original care le-a hrănit. Așa s-au răspândit și grecii în întregul Eladei, dar în permanență raportați la originea lor asiatică. La fel germanii contemporani lui Tacit, când s-au deplasat între Rin, Dunăre și Oder, dar având conștiința că strămoșii lor au stăpânit dintotdeauna pământul Germaniei și că rasa lor este autohtona acestui teritoriu.

Un aspect demn de luat în considerare este cel al raportului dintre populații și existența unei diferențieri esențiale între maniera în care un popor derivă din altul și maniera în care se stabilesc relațiile individuale, raporturile familiale dintre tată și fiu. Un fiu nu-și poate dedubla tatăl, dar are conștiința emergenței sale genetice din ancestor. O individualitate etnică nu reprezintă rezultatul unei alte individualități etnice, prin urmare o generație unică, dar ea va rezulta din multitudinea mijloacelor de diviziune și de dedublare ale indivizilor unui grup social. Spre exemplu, descendența popula-

țiilor scitice, getice sau germane nu se bazează exclusiv pe generarea sau extracția unuia în raport cu altul sau alții, ci doar pe fracționarea sau dedublarea tulpinii, din care o parte rămâne tulpina propriu-zisă și o parte ramura, și apoi vlăstarii. Așa se naște genealogia unei populații în istorie.

Necesitatea înțelegerii formării numelor.

Apariția poreclelor. Onomastica etnică

Numele etnice proprii s-au format progresiv, pe măsura fracționării sau dedublării populațiilor. La origine, numele proprii nu au fost date decât indivizilor care se distingeau în mod deosebit, celor reprezentativi. Astfel au apărut poreclele ce particularizau individul și care la români s-au păstrat până în zilele noastre. Acestea defineau distinct abilitățile dar și defectele persoanelor, în începuturi raportându-se mimetic la elemente ale mediului înconjurător. De aici, după numele capului de familie, s-au dezvoltat numele familiilor ancestrale. Lărgindu-se prin dedublare, prin împărțire în mai multe subgrupe familiale, au format, reunindu-se, un trib asemenea celor 12 triburi ale iudeilor, care s-au numit după onomastica celor 12 patriarhi din *Vechiul Testament*.

La geți, printre primele nume au fost cele care au definit tatăl (*Teuti*, în limba dacă), unde mai întâi era tatăl, apoi familia și tribul. *Taata di Danau*, la celți. În concluzie, putem afirma fără îndoială că numele proprii ajung să dea numele tribului sau triburilor și să pregătească apariția denumirii de „nație”, înțelegându-se

prin aceasta o stare de transmitere, de continuitate, foarte bine definită cu ajutorul Limbii Bătrâne a zimbrigeților, limbă care, foarte rar, se mai vorbește în satele din Maramureș. Acestea i se mai spune Limba Îndărăt sau Limba Întoarsă.

NA-TI-O, NA-ȚI-O, ȚI-O-NA. *Ține-o, păstreaz-o.*

La națiunile antice, originea conceptului de „națiune” se naște din legătura familială existentă între triburile antice. Acele triburi care s-au stabilit în diversele areale au format națiunile, și-au format propriul corp politic, dezvoltând ulterior populațiile, care au preluat numele națiunilor alcătuite din triburile aceleiași familii. Trebuie de reținut aspectul demn de luat în considerare că multe din personalitățile scandinave ale timpului și-au adăugat numelor proprii și patronimicul de OLAHUS, OLAH, OLSEN cum este cazul marelui prelat al Suediei Johannes Magnus Olahus, autorul celebrei „Carta Marina”, patronimic derivat din VLAHUS și asta pentru a se raporta după cum afirmă Johannes Magnus la originea vlaho-getică a popoarelor scandinave. Această mare personalitate a Nordului a întocmit legenda dinastiilor suedeze consemnând la loc de cinste originea daco-getică a popoarelor scandinave.

În Antichitate, amestecul popoarelor de rase diferite era mult mai frecvent, fără a naște animozitățile lumii moderne. Numele familiilor și triburilor în acea perioadă erau excesiv de numeroase și uneori repetitive, întâlnite atât în istoriile, cât și în geografiile care le consemnau, reprezentând, în consecință, cauza principală datorită căreia nu întotdeauna a fost recunoscută unitatea raselor

națiunilor care le poartă. Lingvistica, grupând idiomurile acestor nume atât de numeroase, ne face dintru început cunoscute marile diviziuni etnice.

Între popoarele de rasă iafetică, sciții și, de asemenea, descendenții lor, geții, dar și scandinavii și germanii s-au amestecat și cu alte seminții. Totodată, trebuie amintit că skoloții au rămas mai puri decât sakii, goții și geții au rămas mai puri decât francii și suevii. Germanii de nord mai puri decât cei din sud, scandinavii mai mult ca germanii. De asemenea, geniul individual al rasei scitice, caracterele distincte, calitățile și defectele se probează în Antichitate de o manieră și sigură, și pură în limbă, în maniere, religie, în istoria saxonilor, a germanilor de nord și a scandinavilor.

Apoi amestecul cu slavii și celții pe ramura scitică a identității comune cu geții. Numeroase triburi scitice s-au amestecat cu alte rase, ceea ce a dus la pierderea individualității, a tradițiilor, a religiei și bineînțeles a limbii lor. Acest fenomen s-a întâmplat cu indo-sciții, cu sakii și părții din Asia, care au sfârșit prin a fi absorbiți de rasele cu care au venit în contact și i-au cucerit.

Din multele rase care s-au perindat pe suprafața Pământului, rasa lui Iafet, din care se trag scito-geții, s-a dezvoltat mai frumos, mai bine, cu defectele și calitățile ei. Celelalte neamuri au dispărut din istorie cum dispar florile sau fructele care s-au copt, iar omul rămâne să contemple ce va să vie. Sciții au făcut posibilă afirmarea vechilor germani și scandinavi și, dacă se va dori să se cunoască de ce a fost capabilă această rasă a scito-geților, pentru a nu aminti doar de păgânitatea ei, indică a se